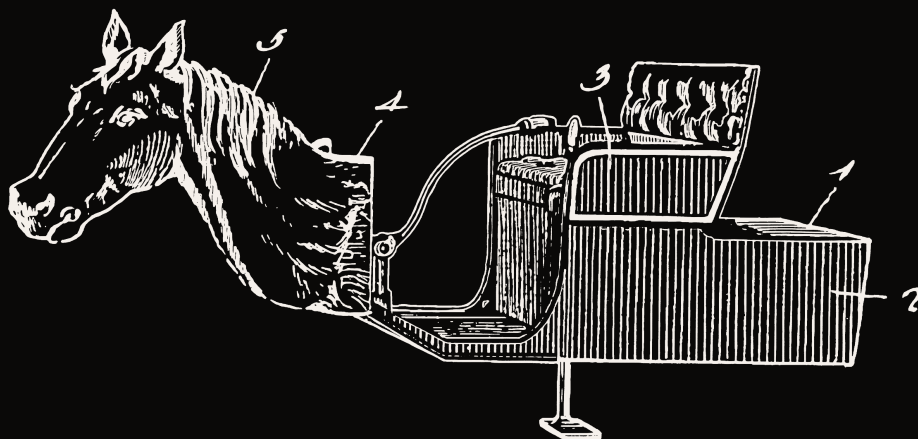

Als AI al het werk doet, wie koopt dan de producten ?

De vraag is scherper dan de meesten beseffen. Loon is de buis waardoor productie verandert in klanten: mensen worden betaald om dingen te maken, en met dat loon kopen ze die dingen weer. Als automatisering die buis afsluit, storten uiteindelijk ook de winsten in. De economie heeft niet per se nodig dat iedereen loon verdient, maar wel dat iedereen aanspraak heeft op wat de machines opbrengen. Het antwoord luidt dus: wie de machines bezit. De echte vraag is hoeveel mensen dat zullen zijn.

Fig. 1.

David Vanheeswijck

Uit het boek *The Horse Is Here to Stay* · Augustus 2026

Van alle bezwaren tegen een geautomatiseerde economie is dit de favoriet van nuchtere denkers. Goed, de machines maken alles. Maar machines kopen geen sportschoenen. Als niemand meer een loon verdient, wie is dan eigenlijk de klant?

De vraag wordt meestal gesteld als een dooddoener, als het ultieme bewijs dat het zo'n vaart niet kan lopen. Toch verdient ze meer aandacht, want ze raakt aan iets wat waar en wezenlijk is. Alleen trekt men de verkeerde conclusie.

WAAROM DE VRAAG BETER IS DAN ZE KLINKT

Doe eens een stap terug en kijk wat een loon eigenlijk doet in een economie. Het betaalt je voor je werk, uiteraard. Maar het vervult ook een tweede functie waar bijna niemand bij stilstaat: het is de buis waardoor het geld uit de productie terugstroomt naar de mensen die de producten kopen. Mensen worden betaald om spullen te maken, en met hun loon kopen ze die spullen. Vraag en aanbod zijn twee kanten van dezelfde stroomkring, en de afgelopen twee eeuwen was het loon de buis die ze met elkaar verbond.

Die praktische denkers hebben dus gelijk over het mechanisme. Een bedrijf kan zijn eigen werknemers wegautomatiseren, maar het kan zijn eigen klanten niet wegautomatiseren. Elk bedrijf dat op de loonkosten bespaart, gaat er stilzwijgend van uit dat alle andere bedrijven wél lonen blijven betalen, zodat er ergens nog mensen zijn die de producten kunnen betalen. Als iedereen dat tegelijk doet, loopt die aanname spaak. Een economie die de lonen laat instorten zonder een alternatief op te bouwen, zaagt de tak door waarop haar eigen winsten rusten.

Waar de dooddoener de mist in gaat, is bij de aanname dat die buis per se een loon moet zijn. Wat de kringloop nodig heeft, is dat huishoudens aanspraak maken op de opbrengst van de productie. Loon is één manier om zo'n aanspraak te hebben. Het is niet de enige.

DE BUIS SLIBT AL DICHT

Dit is geen gedachte-experiment over een verre roboteconomie. De buis slibt al veertig jaar langzaam dicht.

In de 59 landen waar dit kan worden gemeten, daalt het aandeel van het nationaal inkomen dat naar werkenden gaat sinds het begin van de jaren tachtig in maar liefst 42 landen. En wat dat doet met de vraagkant van de kringloop, zie je duidelijk terug in de Amerikaanse consumptiecijfers: de best verdienende tien procent is inmiddels goed voor 49,2 procent van alle consumptieuitgaven. Dat is het hoogste aandeel sinds het begin van de metingen in 1989, vergeleken met zo'n 35 procent begin jaren negentig. De uitgaven van de onderste tachtig procent van de huishoudens houden sinds de pandemie nauwelijks nog gelijke tred met de inflatie. De helft van het klantenbestand in de grootste consumenteneconomie ter wereld bestaat nu uit slechts één op de tien huishoudens.

Zo ziet een economie eruit wanneer de belangrijkste toevoerbuis van de vraag langzaam dichtslibt: ze stopt niet, ze concentreert zich. De producten worden nog steeds verkocht, maar aan steeds minder mensen, die steeds meer van de machines bezitten. AI veroorzaakt dit probleem niet. Het maakt het af, in een hoger tempo, wat overigens het antwoord van dit boek is op de meeste van dit soort vragen.

DE ANDERE BUIS

Er is nog een tweede manier waarop geld een huishouden bereikt, bekend bij iedereen die aandelen bezit: dividend. Als je een stukje van de productieve economie bezit, krijg je uitbetaald wanneer die winst maakt, of je nu hebt ingeklokt of niet.

Dat is de richting waarin de vraag wijst zodra je haar serieus neemt. Als automatisering de loonbuis doet krimpen, kan de kringloop alleen blijven draaien als de eigendomsbuis breder wordt: als gewone huishoudens aanspraak hebben op de machines, zodat de opbrengst van die machines terugstroomt als koopkracht. De winsten betalen het dividend, het dividend betaalt de aankopen, en de aankopen houden de winsten in stand. Een gesloten kringloop, inderdaad. Maar elke economie is een gesloten kringloop. De enige vraag is door welke buis de stroom loopt, en wie er aan de kraan staat.

Dit is geen utopisch leidingwerk. Op één plek draait al veertig jaar een kleinschalige versie: Alaska keert elke inwoner jaarlijks een dividend uit vanuit een fonds dat is opgebouwd uit de olie-inkomsten van de staat, en heeft dat gedaan tijdens elke crisis sinds 1982. In 2008, het jaar waarin het financiële systeem bijna instortte, was de uitkering de hoogste ooit binnen het pro-

gramma. Het jaar daarop viel het bedrag lager uit en draaide het systeem gewoon door, omdat het fonds zo is ingericht dat slechte jaren worden opgevangen in plaats van direct op huishoudens te worden afgewenteld.

EEN EERLIJKE BLIK

Twee kanttekeningen, zodat niemand denkt dat deze kringloop een tovertruc is. Ten eerste: een fonds met belangen in de machines zal kelderen wanneer de beurzen kelderen. Dat valt te overleven met saaie, beproefde regels: geef minder uit dan er binnenkomt en middel de uitkeringen over goede en slechte jaren. De precieze werking krijgt een eigen hoofdstuk in het boek. Dividend kent magere jaren, net zoals lonen te maken krijgen met recessies. Ten tweede: lonen verdwijnen niet van de ene op de andere dag. De meeste mensen zullen nog geruime tijd loon ontvangen. Het betoog gaat over de richting: elk jaar stroomt er wat minder door de loonbuis en wat meer door de eigendomsbuis, rechtstreeks naar het kleine groepje dat die eigendommen al bezit.

Daarom doet de timing er meer toe dan wat dan ook in dit essay. Eigendom spreiden is eenvoudig te regelen zolang de machines nog worden gebouwd en het vermogen nog wordt gevormd; achteraf is het buitengewoon zwaar, omdat je dan bezit moet afnemen van mensen die het al hebben. Wacht je te lang, dan probeer je een pomp aan te zwengelen die al droogstaat.

Dus: wie koopt de producten? Degene die aanspraak heeft op wat de machines opbrengen. Vandaag de dag is dat een steeds kleiner wordende kring van eigenaren, en de consumptiecijfers laten zien dat die kring zich jaar na jaar verder versmalt. De vraag was nooit of er klanten zullen zijn. Het draait erom wie er klant kan zijn. Niet wat de machine kan maken. Wie bezit de machine?

* * *

Waar de bewijsvoering te vinden is. Hoofdstuk 5 van *The Horse Is Here to Stay* beschrijft de tredmolen tussen kapitaal en loon; hoofdstuk 10 wat er met een burgerdividend gebeurt wanneer de markten crashen. Het lopende overzicht van gebeurtenissen wordt bijgehouden in [the Stable](#).

Dit essay maakt deel uit van een reeks gratis gidsen die antwoord geven op de vragen die mensen daadwerkelijk stellen over AI en werk. Het boek bevat alle bewijzen, bronnen en tegenargumenten. Deze gidsen zijn gepubli-

*ceerd onder een Creative Commons Naamsvermelding-GelijkDelen-licentie:
vertaal ze, gebruik ze in het onderwijs, citeer eruit en bouw erop voort.*

BRONNEN

1. Bloomberg: Top 10% of earners drive a growing share of US consumer spending — 49.2% in Q2 2025, the highest since records began in 1989, up from roughly 35% in the early 1990s (Moody's Analytics analysis of Federal Reserve data, Mark Zandi; the same analysis finds bottom-80% spending merely keeping pace with inflation since the pandemic)
<https://www.bloomberg.com/news/articles/2025-09-16/top-10-of-earners-drive-a-growing-share-of-us-consumer-spending>
2. Karabarbounis & Neiman, The Global Decline of the Labor Share, QJE (2014) — the corporate labour share fell about five percentage points between the early 1980s and late 2000s, declining in 42 of the 59 countries with usable data
<https://www.nber.org/papers/w19136>
3. Federal Reserve, Distributional Financial Accounts — the wealth of the bottom half of American households against the top percentiles
<https://www.federalreserve.gov/releases/z1/dataviz/dfa/>
4. Alaska Permanent Fund Dividend — annual payments since 1982, including through the 2008-09 crash (\$3,269 in 2008, \$1,305 in 2009)
<https://pfd.alaska.gov/Division-Info/summary-of-dividend-applications-payments>

Geschreven en vertaald met AI, onder menselijke redactionele controle: David Vanheeswijck leest elk essay na voor publicatie en draagt de redactionele verantwoordelijkheid.

Creative Commons BY-SA 4.0: deel, vertaal en bewerk, met naamsvermelding, onder dezelfde licentie.

david.vanheeswijck.com/questions